Әлеуметтану пәні бойынша глоссарий

1. **Әлеуметтану (социология)** – қоғам, әлеуметтік қатынастар, институттар, процестер мен құрылымдарды зерттейтін ғылыми пән.
2. **Әлеуметтік құрылым** – қоғамның өзара байланысқан элементтерінің жүйесі: индивидтер, әлеуметтік топтар, институттар және олардың арасындағы қатынастар.
3. **Объект (зерттеу объектісі)** – әлеуметтану зерттейтін қоғамдық құбылыстар мен процестер жиынтығы.
4. **Пән (зерттеу пәні)** – әлеуметтану объектісіндегі нақты заңдылықтар мен байланыстар.
5. **Макроәлеуметтану** – қоғамды, әлеуметтік институттарды, жүйелерді кең ауқымда зерттейтін бағыт.
6. **Микроәлеуметтану** – индивидтердің мінез-құлқы, тұлғаралық өзара әрекет, кіші топтар шеңберіндегі қатынастарды зерттейтін бағыт.
7. **Теориялық әлеуметтану** – қоғам туралы жалпы заңдылықтарды ашатын ғылыми білім жүйесі.
8. **Қолданбалы әлеуметтану** – нақты әлеуметтік проблемаларды шешуге бағытталған практикалық зерттеулер.
9. **Эмпирикалық зерттеу** – нақты деректерге негізделген әлеуметтанулық зерттеу тәсілі (сауалнама, бақылау, сұхбат т.б.).
10. **Индуктивті әдіс** – жеке фактілерден жалпы қорытынды жасау әдісі.
11. **Девиация (ауытқу)** – әлеуметтік нормалардан ауытқыған мінез-құлық.
12. **Девиантты мінез-құлық** – қоғамдағы нормалар мен ережелерге сай келмейтін әрекет түрі (мысалы, ішімдік, нашақорлық).
13. **Делинквентті мінез-құлық** – заң бұзушылық сипатындағы ауытқулар.
14. **Криминалды мінез-құлық** – қылмыстық жауапкершілікке жататын әрекеттер.
15. **Аномия** – қоғамда ескі нормалар бұзылып, жаңалары орнықпаған күй.
16. **Әлеуметтену** – тұлғаның қоғамдағы мәдени, моральдық, әлеуметтік құндылықтарды игеру процесі.
17. **Әлеуметтік норма** – қоғамда қабылданған мінез-құлық үлгілері.
18. **Әлеуметтік бақылау** – әлеуметтік нормалардың сақталуын қамтамасыз ететін тетіктер жүйесі.
19. **Әлеуметтік мәртебе** – индивидтің қоғамдағы орнын білдіретін әлеуметтік қасиеттердің жиынтығы.
20. **Рөл** – индивидке тән мәртебеге сәйкес күтілетін мінез-құлық үлгілері.
21. **Стратификация** – қоғам мүшелерінің табыс, билік, білім, мәртебе тұрғысынан бөлінуі.
22. **Әлеуметтік ұтқырлық** – адамның бір әлеуметтік қабаттан екіншісіне ауысуы.
23. **Көлденең ұтқырлық** – мәртебені өзгертпей, ұқсас әлеуметтік топқа ауысу.
24. **Тік ұтқырлық** – мәртебенің жоғарылау немесе төмендеуімен сипатталатын қозғалыс.
25. **Интерсубъективтілік** – адамдардың бірін-бірі түсінуі мен ортақ мағына қалыптастыруы.

26. **Құрылымдық-функционализм** – қоғамды өзара әрекет ететін құрылымдар мен олардың қызметі арқылы түсіндіретін теориялық бағыт.
27. **Әлеуметтік институт** – қоғамдағы тұрақты әлеуметтік қатынастар жүйесі (мысалы, отбасы, білім беру, дін).
28. **Көшбасшы** – топты немесе қоғамды белгілі бір мақсатқа жетелеуші тұлға.
29. **Мәртебелік жиынтық** – индивидтің әртүрлі әлеуметтік рөлдері мен мәртебелерінің жиынтығы.
30. **Фокус-топ** – әлеуметтанулық зерттеуде нақты мәселе төңірегінде пікір алмасатын шағын топ.